

Książnica: globus Jüttnera i mapa geologiczna Hoheneggera

Data publikacji: 29.03.2015 17:20

26 marca w Książnicy Cieszyńskiej odbył się pokaz najstarszych zabytków kartograficznych ze zbiorów Leopolda Jana Szersznika- mapy geologicznej Ludwiga Hoheneggera i globusa Josepha Jüttnera. Ten ostatni znany jest bywalcom Książnicy, gdyż eksponowany jest na co dzień w magazynie Szersznika.

□

Prezentacja obu zabytków połączona była z pogadanką pt. „Co wspólnego mają ze sobą kolej koszykobogumińska i struktura geologiczna Śląska Cieszyńskiego oraz jak powstaje globus?” Pracowniczka Książnicy, Jolanta Sztuchlik odpowiedziała o powstaniu najstarszej mapy geologicznej Śląska Cieszyńskiego Hoheneggera (z 1861 roku), która została wydana w znanym i cenionym wydawnictwie kartograficznym Justus Perthes Geographische Anstalt Gotha z Turynii. Jej autor, Ludwig Hohenegger, pochodzący z Bawarii geolog i inżynier w 1839 roku przybył do Cieszyna i został kierownikiem zakładów górniczych i hutniczych Komory Cieszyńskiej. Był m.in. twórcą odlewni w Ustroniu, która powstała w 1852 roku.

— **Po pewnym czasie, kiedy zasoby naturalne na Śląsku Cieszyńskim zaczynały się kurczyć, a prowadzone przez niego huty potrzebowały dużo rudy żelaza i węgla, zaczął prowadzić badania geologiczne Beskidów** — powiedziała Sztuchlik. Dzięki swym badaniom bawarski geolog wydzielił frydeckie margle bakulitowe, łupki cieszyńskie, piaskowce z Baszki, piaskowce godulskie czy istebniańskie. Również jego zasługą było wprowadzenie do petrografii (nauki o skałach) pojęcia cieszyinitów.

Mapa ukazała się z pięćdziesięciostronicowym komentarzem, w którym zostały opisane wszystkie warstwy geologiczne wyszczególnione podczas badań. Po jej wydaniu Hohenegger został przyjęty w poczet licznych towarzystw naukowych działających wówczas w monarchii. W Książnicy znajduje się jeden kompletny egzemplarz mapy.

Drugim zabytkiem sztuki kartograficznej jest globus Jüttnera (z 1839 roku), o którym opowiedziała Łucja Brzeżycka, zajmująca się na co dzień konserwacją Książnicowych zbiorów. Globus ten — o imponującej wysokości 109 centymetrów i średnicy 62 — po raz pierwszy opuścił magazyn Szersznika i każdy ze słuchaczy, mógł go sobie obejrzeć z bliska.

Wykonano go w skali 1:20.552.000, w technice litografii barwnej, która naśladuje droższą technikę miedziorytniczą. Na globusie tym zaznaczone są trasy najważniejszych wypraw morskich i nazwiska podróżników, Alaska jeszcze jest częścią Imperium Rosyjskiego, ale również — na co szczególną uwagę zwróciła Brzeżycka — południk zerowy jest umieszczony na położonej na Wyspach Kanaryjskich wysepce Ferro (El Hierro). Przebiegał on tamtędy zgodnie z przyjętym wówczas systemem kartograficznym.

Kiedy globus trafił do Książnicy znajdował się w opłakanym stanie. Najprawdopodobniej — zdaniem Brzeżyckiej — został w którymś momencie przypadkowo przetarty szmatką z detergentem, co spowodowało bezpowrotne uszkodzenie odbitki graficznej i wtarcie brudu do wewnątrz. W latach dziewięćdziesiątych doszło do konserwacji instrumentu, którą przeprowadzono w Toruniu. Brakującą siatkę kartograficzną odtworzono na podstawie innych fragmentów pozyskanych z Muzeum Techniki w Wiedniu. Brzeżycka zaznaczyła, że cieszyński globus Jüttnera jest jedynym w Polsce autorstwa tego austriackiego kartografa.

Spotkania z najstarszymi zabytkami kartograficznymi Książnicy odbyły się w ramach cyklu „Cymelia i osobliwości Książnicy Cieszyńskiej”, który ma zachęcić mieszkańców Cieszyna i okolicy do poznania nieznanych skarbów znajdujących się w zbiorach tej placówki naukowej.

(y)

